

Резюме

Пирога І. С. Новий метод нарахування, справляння і відшкодування ПДВ.

У статті проаналізовано елементи правового механізму ПДВ. Виявлено подвійне визначення термінів «товар» (актив, ресурс), «поставка» (продаж, реалізація) та незаконно встановлені правовідносини між платниками податків як наслідок запровадження «податкового кредиту». Запропоновано новий метод нарахування, сплати і відшкодування ПДВ, що передбачає сплату податку у бюджет в режимі реального часу на кожній стадії виробництва і/або реалізації, скасовує податковий кредит і податкові правовідносини між платниками податку.

Ключові слова: ПДВ, податковий кредит, товар, реалізація, продаж, поставка, активи.

Резюме

Пирога ІІ. С. Новый метод начисления, взимания и возмещения НДС.

В работе проанализированы элементы правового механизма НДС. Выявлено двойное определение терминов «товар» (актив, ресурс), «поставка» (продажа, реализация) и незаконно установленные правоотношения между налогоплательщиками как следствие введения «налогового кредита». Предложен новый метод начисления, уплаты и возмещения НДС, который предусматривает уплату налога в бюджет в режиме реального времени на каждой стадии производства и/или реализации, отменяет налоговый кредит и налоговые правоотношения между налогоплательщиками.

Ключевые слова: НДС, налоговый кредит, товар, реализация, продажа, поставка, активы.

Summary

Pyroha I. New method of calculation, payment and refund of VAT.

The article analyzes elements of the legal mechanism of VAT. A double definition of the terms of goods (asset, resource), supply (sale, sale) and illegal relationships between taxpayers as a consequence of the introduction of a “tax credit” were identified. A new method of calculating, paying and refunding VAT is proposed, which involves paying the tax to the budget in real time at each stage of production and / or implementation, canceling the tax credit and tax relations between taxpayers.

Key words: VAT, tax credit, commodity, sale, sale, supply, assets.

УДК 342.92

Н. С. ФЕДУРУК

Наталія Сергіївна Федорук, кандидат юридичних наук, доцент Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПАТЕРНАЛІСТСЬКА ПРИРОДА СУЧАСНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ЯК ОДНА ІЗ ПЕРЕШКОД ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ

Про необхідність реформування науки та галузі адміністративного права науковці й практики говорять ще з середини 90-х рр. минулого століття. З того часу, як у 1998 р. була затверджена Концепція адміністративної реформи¹, з'явилося чимало наукових розробок, які визначали напрями та принципи реформування сучасного адміністративного права в Україні. Саме завдяки зусиллям вітчизняних вчених в Україні сформувався інститут адміністративних послуг, відродився інститут адміністративної юстиції, удосконалюється діяльність органів виконавчої влади, реформується державна служба, запроваджуються європейські принципи належного урядування та ін.

Тим не менш, реформи, що проводяться, хоч і базуються на європейських стандартах, явно «пробуксовують» та не дають очікуваного результату. Причини цього, на нашу думку, не тільки в опорі певних бюрократичних та олігархічних кіл, які не хочуть міняти старі схеми влади (вирішити це питання мають політики, а не науковці). Проблема полягає також у небажанні авторів наукових розробок та пропозицій до адміністративного законодавства вийти за межі радянської науково-правової традиції.

Якщо проаналізувати зміст сучасних вітчизняних підручників з адміністративного права, можна виділити два напрями (варіанти) розуміння його парадигми.

Перший варіант – суто радянський підхід до розуміння ролі і призначення адміністративного права (В. Б. Авер'янов його коректно називав «неорадянський підхід»). Суть його полягає у чіткому та беззаперечному розумінні адміністративного права як управлінського права, тобто як регулятора управлінських впливів держави на суспільні процеси. Такі підручники, як правило, починаються з характеристики соціального управління та державного управління як його складової частини, після чого обґрунтовується виділення особливої галузі права, яка і покликана здійснювати правове регулювання подібних управлінських відносин². Теоретико-ідеологічна складова таких підручників, за великим рахунком, відрізняється від аналогічних радянських видань лише назвами сучасних органів влади.

Друга група вчених звертає увагу на необхідності зміни доктрини науки адміністративного права за західними стандартами. Для цього, на їх думку, достатньо імплементувати європейську термінологію та принципи європейського адміністративного права. Наприклад, С. Стеценко, погоджуючись із В. Авер'яновим, наголошує на запровадженні людиноцентристської спрямованості дій держави, що неминує вплине на зміст предмета адміністративного права. Проте запропоноване ним визначення предмета сучасного адміністративного права мало чим відрізняється від радянського і становить «сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі публічного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами життя, а також у процесі забезпечення, реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб з боку органів виконавчої влади та місцевого самоврядування»³.

Про необхідність запровадження людиноцентристського підходу в адміністративному праві говорить Є. Курінний, умовами якого повинні виступати наявність громадянського суспільства та правової держави⁴. Базовою категорією оновленої галузі має стати «державна владна політика», зміст якої формується державою в процесі правоутворення на основі об'єктивно існуючих суспільних потреб, які в свою чергу акумулюють відповідні потреби та цінності, права і свободи людини і громадянина⁵. Проте основною проблемою запровадження такого підходу, як вважає Є. Курінний, є недостатній рівень розвитку громадянського суспільства в Україні.

На думку С. Петкова, оновлення та реформування сучасного права – «гостра життєва потреба, органічно пов'язана з євроінтеграційним вибором нашої країни»⁶. Проте далі сучасні адміністративні відносини визначаються як управлінські відносини влади і підпорядкування, які характеризуються нерівністю сторін (особи і держави) та базуються на імперативному методі⁷.

На жаль, духом неорадянського патерналізму проникнуті навіть найпрогресивніші підручники з адміністративного права. Наприклад, визначення влади дається як «певний стан суспільних відносин, за яким один суб'єкт може примусити іншого суб'єкта зробити те, що останній не зробив би за інших умов. Тобто влада реалізується через подолання фізичного чи психологічного опору об'єкта влади...»⁸. Отже, влада трактується виключно як примус. На нашу думку, неправильно ототожнювати владу і примус, оскільки можливість застосування примусу є лише одним із атрибутів влади, який застосовується у виключних випадках, але аж ніяк примус не є самою владою. Сучасну доктрину публічного права взагалі і адміністративного права зокрема слід будувати на розумінні влади як *повноваження суб'єкта на здійснення певних дій чи прийняття рішень, необхідність яких визнана більшістю учасників суспільних відносин, в яких застосовуються владні повноваження*. Тобто влада – це своєрідний мандат суспільства, наданий певному суб'єкту на прийняття певних рішень та здійснення дій в інтересах усього суспільства, який, в тому числі, включає право на застосування примусу.

Також часто спостерігається протиставлення громадянського суспільства і державної влади як різних, навіть, антагоністичних елементів соціуму⁹. Якщо виходити із західної традиції розуміння держави як вищої форми організації громадянського суспільства, протиставлення її громадянському суспільству виглядає нелогічним, або така держава не може вважатися демократичною.

Отже, більшість сучасних наукових праць, присвячених нібито найсучаснішим проблемам адміністративного права, продовжує базуватися на радянських ідеологічних стереотипах щодо розуміння природи адміністративного права як права державного управління, що аж ніяк не сприяє ефективному реформуванню цієї галузі та запровадженню європейських стандартів адміністративно-правового регулювання. На неможливості пристосування вітчизняної ідеології адміністративного права до існуючих європейських стандартів цієї галузі неодноразово наголошував В. Авер'янов, адже «діюче вітчизняне адміністративне право докорінно відрізняється від адміністративного права європейських країн, насамперед, своїм «духом»: в країнах Європи воно спрямоване на захист та забезпечення прав та інтересів людини, а у нас – на забезпечення потреб держави, державного управління»¹⁰. Тобто, йдеться не про просту імплементацию європейських норм та принципів адміністративного права, а про формування іншого світогляду, нової парадигми адміністративного права.

Механізм формування та трансформації нових наукових парадигм детально описаний американським філософом та істориком науки, одним із лідерів сучасної постпозитивістської філософії науки Т. Куном.

Розвиток науки у Т. Куна виглядає наступним чином: існує нормальна наука, що розвивається в межах загальноновизнаної парадигми; наслідком цього є зростання кількості аномалій, що в кінцевому підсумку призводить до кризи; а відповідно – наукової революції, яка означає зміну парадигм. Період кризи закінчується тоді, коли одна із запропонованих гіпотез доводить свою здатність впоратися з існуючими проблемами, пояснити невідомі факти та завдяки цьому залучає на свій бік більшу частину вчених. Цю зміну парадигм Т. Кун і називає науковою революцією.

Вчені, які прийняли нову парадигму, починають бачити світ по-новому. Перехід від однієї парадигми до іншої Т. Кун порівнює з переключенням гештальта: наприклад, якщо раніше на малюнку бачили вазу, потрібне зусилля, щоб на тому ж малюнку побачити два людських профілі. Але як тільки це перемикання відбулося, прихильники нової парадигми вже не здатні здійснити зворотнє перемикання і перестають розуміти тих своїх колег, які все ще говорять про вазу. Це явище має психологічну природу і називається *трансформацією сприйняття*.

На якому етапі переходу до нової парадигми знаходиться сучасна наука адміністративного права? Чи є у нас ситуація настільки критичного зростання кількості аномалій, щоб це дозволило говорити про можли-

вість якісної зміни парадигми вітчизняного адміністративного права з подальшою трансформацією його сприйняття?

Якщо базуватися на термінології Т. Куна, парадигма – це всі наукові уявлення та дослідження, які проводяться в межах нормальної науки. У свою чергу, «нормальна наука» – це така система знань, яка в певний період часу вважається істинною та визнається науковим співтовариством. Як правило, основні положення нормальної науки відображені в підручниках¹¹.

Отже, оновлення змісту підручників, яке пропонує Р. Мельник як спосіб впровадження принципу людиноцентризму в адміністративному праві¹², повинно бути завершальною, а не початковою стадією цього процесу. Підручники (якщо використовувати термінологію Т. Куна) є продуктом «нормальної науки», тобто доктрини, яка має достатній рівень теоретичної розробки та знаходить підтримку абсолютної більшості науковців. У ситуації з людиноцентризмом в адміністративному праві ми маємо ситуацію «аномалії», тобто з принципово новими явищами адміністративно-правової дійсності. Отже, для ефективного реформування галузі необхідна «трансформація сприйняття», з якою, на жаль, проблеми. Зокрема, посилюючись на іноземний досвід, сучасні наукові праці з адміністративного права продовжують традиції патерналізму (держава вже не «суворий пан», а «добрий», який іноді навіть прислужує своїм підданам). Розуміння держави як елементу громадянського суспільства, як однієї з форм його організації, не зустрічається в жодній науковій праці з адміністративного права. У жодній праці не аналізуються спільні моменти в інтересах держави і особи, що й становить основу публічного інтересу (тобто розуміння громадянином того, що держава – це і він).

На сьогодні, на жаль, немає єдиної наукової «світоглядної» школи з адміністративного права, що давало б можливість хоча б розробити єдиний понятійний апарат цієї науки. Наслідком цього, наприклад, є підручник «Загальне адміністративне право», кожний розділ якого містить різні, часом протилежні, підходи й поняття до розуміння і тлумачення одних і тих самих явищ¹³. Також розповсюдженою помилкою вчених, які намагаються по-новому сформулювати предмет сучасного адміністративного права, є підміна понять права і законодавства, через яке і пропонують вивести зміст предмета адміністративного права. На нашу думку, такий підхід є помилковим та не може вирішити проблему якісної зміни сучасного адміністративного права, оскільки законодавство є (або, принаймні, повинно бути) похідним від права.

Для того, щоб провести якісну «трансформацію сприйняття» сучасного адміністративного права, слід насамперед поставити питання «яким ми хочемо побачити сучасне адміністративне право?» та «для чого нам необхідно його переосмислити?». Тобто, слід сформулювати саме світоглядні проблеми даної галузі. Адміністративне законодавство, яке всі чомусь видають за предмет адміністративного права, є лише одним із елементів правової дійсності, який ми повинні дослідити та проаналізувати для з'ясування його сутності.

Подолання пострадянського патерналізму вітчизняного адміністративного права слід проводити через «трансформацію сприйняття» змісту таких базових для адміністративного права категорій, як «держава», «публічна влада», «публічний інтерес» та ін. Переосмислення цих понять та наповнення їх справжнім, а не декларованим людиноцентристським змістом, і є ключем трансформації українського адміністративного права відповідно до західної цивілізаційної традиції. Неорадянська патерналістська традиція публічного права взагалі і адміністративного права зокрема може бути подолана шляхом дійсного усвідомлення та сприйняття західної традиції поглядів на державу як на вищу форму організації громадянського суспільства, а не на «суб'єкт управління, який реалізує свою волю однобічно шляхом видання владних приписів об'єктам управління»¹⁴.

Отже, у сучасній науці має місце перейменування радянських понять та категорій адміністративного права без зміни їх змістовного наповнення (наприклад, при характеристиці предмета адміністративного права слова «державне управління» достатньо доповнити фразою «і захист прав осіб» щоби вважати його людиноцентристським). Зробити сучасне адміністративне право справді людиноцентристським також не допоможе сліпе копіювання європейського досвіду шляхом переписування західних підручників, оскільки це не вирішує фундаментальної проблеми сучасної вітчизняної науки адміністративного права, а саме – справжньої зміни парадигми науки адміністративного права, яка насамперед полягає у зміні поглядів на суть та призначення держави в суспільстві та базових принципів взаємодії держави і особи. Саме відхід від радянського, патерналістського, підходу до розуміння держави і повинен стати світоглядною передумовою реформування вітчизняного адміністративного права.

¹ Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999 – № 21 – С. 32.

² Адміністративне право України : підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х. : Право, 2010. – 624 с.; Алфьоров С. М. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с. та ін.

³ Стеценко С. Сучасний погляд на предмет адміністративного права / С. Стеценко // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 22.

⁴ Курінний С. Об'єкт та предмет українського адміністративного права: змістовна та аксіологічна сутність категорій / С. Курінний // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 48.

⁵ Там само. – С. 49.

⁶ Петков С. Предмет адміністративного права – константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин / С. Петков // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 36.

⁷ Там само. – С. 39.

⁸ Мельник Р. С. Загальне адміністративне право: навч. посіб. / Р. С. Мельник, В. М. Бевзенко ; за заг. ред. Р. С. Мельника. – К.: Ваіге, 2014. – С. 14.

⁹ Там само. – С. 32.

¹⁰ Авер'янов В. Б. Україна та європейська інтеграція: публічно-правові аспекти / за заг. ред. В. Б. Авер'янова, С. Ф. Демченка. – К.: Преса України, 2010. – С. 244.

¹¹ Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун. – М.: Прогресс, 1977 – С. 43–45.

¹² Мельник Р. Концепція людиноцентризму в сучасній доктрині адміністративного права / Р. Мельник // Право України. – 2015. – № 10. – С. 161.

¹³ Загальне адміністративне право: підруч. / за заг. ред. І. С. Гриценка. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.

¹⁴ Петков С. Предмет адміністративного права – константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин / С. Петков // Публічне право. – 2016. – № 1 (21). – С. 39.

Резюме

Федорук Н. С. Патерналістська природа сучасного адміністративного права України як одна із перешкод його трансформації.

У статті аналізується відповідність сучасної вітчизняної науки адміністративного права принципам людиноцентризму як основного орієнтиру її розвитку, на підставі чого обґрунтовується необхідність перегляду парадигми адміністративного права України з метою остаточної відмови від патерналістського розуміння основних понять і категорій цієї науки і галузі права та остаточного переходу до їх людиноцентристського розуміння.

Ключові слова: патерналізм, людиноцентризм, наукова парадигма, державна влада, громадянське суспільство.

Резюме

Федорук Н. С. Патерналистская природа современного административного права как одно из препятствий его трансформации.

В статье анализируется соответствие современной отечественной науки административного права принципам человекоцентризма как основного ориентира его развития, на основе чего обосновывается необходимость пересмотра парадигмы современного административного права с целью отказа от патерналистского понимания основных понятий и категорий этой науки и отрасли права и переход к их человекоцентристскому пониманию.

Ключевые слова: патернализм, человекоцентризм, научная парадигма, государственная власть, гражданское общество.

Summary

Fedoruk N. Paternalistic Nature of Modern Administrative Law in Ukraine as One of the Obstacles to its Transformation.

Renaming of Soviet concepts and categories of administrative law without changing their conceptual meaning is occurring in modern science. The main problem of modern national science of administrative law, namely – a profound change in the paradigm of science of administrative law, which is primarily in transformation of views on the essence and role of the state in the society and the basic principles of interaction between the state and the person.

Key words: paternalism, human centeredness, scientific paradigm, state power, civil society.

УДК:342.9: 349.41

О. В. ШИНКАРУК, Ф. О. ІВАНОВ

Олександра Василівна Шинкарук, кандидат юридичних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

Філіп Олександрович Іванов, аспірант Національного університету біоресурсів і природокористування України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Адміністративна відповідальність відіграє значну роль у дотриманні законності та правопорядку в суспільстві. Однак сьогодні склалася ситуація розпорошеності законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів, їх неузгодженості між собою та колізійності, що ускладнює правове регулювання адміністративно-деліктних відносин. Окремим, не менш актуальним питанням залишається застаріле правове забезпечення суб'єктів адміністративно-деліктних відносин у сфері використання та охорони природних ресурсів.